

Udsatte børn hvem er de?

AF HEIDI HANSEN

Udsatte børn har brug for særlig omsorg, og gerne så tidligt som muligt i deres livsforløb. Det stiller krav til os voksne om, at vi har øje for barnets trivsel. Og at vi tør se det ubehagelige i øjnene. En undersøgelse fra 2010 viser at 15% af danske børn og unge er udsatte¹. Artiklen her beskriver kort hvem de er, og hvad der kendetegner disse børns livsvilkår.

Omsorgssvigtede børn er udsat for fysisk og/eller følelsesmæssigt omsorgssvigt i en grad, som skaber et traume hos barnet, og nogle gange hæmmer barnets udvikling intellektuelt og socialt. Den norske socialrådgiver Kari Killen² har fra sin mangeårige praksis fundet frem til og beskrevet forskellige former for omsorgssvigt:

Vanrøgt, hvor barnet ikke får sine behov for fysisk omsorg dækket. Fx når barnet ikke får mad nok, kommer i skole uden madpakke, er usøigneret og/eller lugter, går i beskidt og hullet tøj, eller er overladt til sig selv uden voksenkontakt.

Børn udsat for *fysiske overgreb*, fx vold fra forældre/voksne eller vold fra andre søskende. Til den gruppe hører også børn, som er vidne til vold mod andre voksne eller børn, samt børn som er traumatiserede af at leve i en krigszone.

Børn udsat for *psykiske overgreb*, som fx chikane eller mobning, hvor voksne kommenterer barnet (fx du er dum, du er klam, du dur ikke

til noget). Det kan også være at blive tvunget til ydmygende situationer, at blive forfulgt eller at blive omtalt nedsættende (fx på facebook, twitter, i SMS'er, på chatsider på nettet).

Seksuelle overgreb, hvor børn skal tilfredsstille de voksnes eller andre børns seksuelle behov. Det er også et seksuelt overgreb, når et barn intimideres af at være vidne til andres udøvelse af deres seksualitet.

Omsorgssvigt foregår i alle miljøer og i alle sociale klasser i samfundet, dog med en større hyppighed i familier, som også på andre områder har sociale problemer (voksne præget af fx sygdom, arbejdsløshed, afhængighed, udviklingshæmning eller dybe traumer fra egen barndom).

Der er lovgivet³ om, hvordan medarbejdere ved daginstitutioner og skoler (både offentlige og private) har skærpet underretningspligt i forhold til at indberette til myndigheder, når børn er udsat for vold eller andre overgreb.

Særligt vanskelige opvækstforhold

Undersøgelser har vist, at begrebet social arv kun kan gøres gældende i forhold til valg af uddannelse og ikke på andre områder. Til gengæld er der afdækket andre forhold, hvor voksne omkring barnet skal være særligt opmærksomme på dets udvikling og trivsel. De fleste af de børn, som beskrives inden for de fire næste eksempler⁴, har brug for en tidlig indsats.

Den ene gruppe er *børn med konflikter med jævnaldrene*, som også ofte er børn med resourcesvage forældre. Det er børn, som har svært ved det sociale samliv, bliver drillet eller slået, eller som selv mobber og slår. Det kan være børn med vanskeligheder helt fra fødslen som hjerneskader eller diagnoser (fx ADHD). Disse børn har brug for at blive opdaget så tidligt som muligt, så de ikke oplever for mange nederlag i det sociale samliv.

Børn af enlige mødre som er depressive lever også under særligt vanskelige opvækstvilkår. Barnet undertrykker egne behov og passer på mor frem for at lege med andre børn. Der mangler stabile voksne, som barnet kan læne sig ind til og have tillid til. Barnet kan få det indtryk at manglende glæde og mod på livet er normalt, og går måske ind i en efterligning af dette. Eller taber livsmo-

det i kampen med at finde ind i en egen livsstil eller erhvervsvalg senere i livet (18-20 år).

En tredje udsat gruppe er *børn af enlige mødre, hvor mor er udsat for vold* fra far eller andre voksne. Her tager barnet stort ansvar for mor og føler sig ofte skyldig over de fysiske overgreb. Dertil kommer angsten for selv at blive ramt, smerten over at se de voksne opføre sig på denne måde, medoplevelsen af mors fysiske smerte, samt daglige bekymringerne for stemningen i hjemmet. Her mangler der også stabile, kærlige voksne, som kan være forbillede for en anden livsstil.

Endelig er der en gruppe som består af børn med *dårlig beherskelse af dansk*. Det betyder, at barnet har svært ved at klare sig i det sociale liv med andre børn, sandsynligvis fordi det har svært ved at give udtryk for sine følelser, og har

FOTO: BEATE SCHIELDROP

svært ved at aflæse de sociale regler. Det er børn, som ofte ikke er glade for at gå i skole, og som mangler kontakt til andre børn både i skoletiden og i fritiden. Her skal der fx tales mere dansk med børnene, som skal lære at udtrykke deres tanker og følelser.

Det gælder for de fire nævnte grupper, at disse børn også på andre måder kan være udsatte og derfor har brug for en flersidig indsats. Denne indsats kan omfatte dialog med forældre og lærere og samarbejde med ressourcepersoner udefra (fx faglige eksperter, voksenvenner, frivillige organisationer med forskellige børneindsatser, offentlige myndigheder).

Skilsmisse

Det er ikke barnets behov og ønske, at forældrene skal skilles. Hele barnets univers er i opbrud (vaner, familiebillede, traditioner, fysiske rammer, tryghed), når far og mor ikke længere skal bo sammen. Børn vil derfor altid opleve en sorg ved forældrenes skilsmisse.

Skilsmisser er særligt traumatiserende, når børn bliver gidsler i forældrenes indbyrdes kamp, fx ved offentlig mægling eller retssager om samvær og forældremyndighed. Eller når der opstår en mur mellem verden hos far og verden hos mor. Børnene bruger her meget energi på at aflæse hvordan vi gør” i hvert hjem, og holder sig tilbage i forhold til at fortælle om oplevelser hos den anden familie. Det er en selvkontrol, som er usund for barnet, og hvor barnets spontane fortællinger bliver redigeret i forhold til hvordan mor eller far forventes at reagere.

Nye undersøgelser⁵ viser, at deleordninger (7/7 dage eller 14/14 dage) ikke altid er en god løsning i børnehøjde. Nogle børn trives bedre med at have ét hjem, hvor de har deres ting, og så være på besøg i det andet hjem ind imellem. For disse børn er der for meget energi og for mange konflikter forbundet med at bo to steder.

Skilsmissebørn har brug for at vi voksne forstår, at det er en svær situation for dem, og at de ikke altid er glade for de voksnes løsninger. De har brug for at sætte ord på deres sorg, frustration og vrede over ikke at blive hørt eller at skulle være sammen med nye voksne og børn, som de ikke er trygge ved eller bryder sig om.

Sorg og krise

Det er svært for børn at miste en forælder eller et nærtstående familiemedlem. Ofte rammes de voksne naturligt nok også af sorg, og har måske ikke overskud til at tale med børnene om deres følelser og oplevelser. Her er der virkelig brug for, at andre voksne fx i skolen tør sætte ord på, at det er i orden at være ked af det, og hvad sorg er for en størrelse. Ofte er det meget meningsfyldt for børnene at finde ord til at beskrive egne følelser ved at høre andre fortælle om deres, fx i sorggrupper.

Børn rammes også følelsesmæssigt, når et familiemedlem er i krise, mister sit arbejde eller er alvorligt syg. Udsatte børn kan også findes i familier, som påtager sig at passe egne handicappede børn hjemme. Ved kriser og meget udfordrende livssituationer rammes hele familien. De voksne bliver selv pressede og formår måske ikke at se, at deres børn lider under situationen. Igen er det vigtigt, at voksne omkring barnet får øje på situationen og spørger til, hvordan barnet har det med det hele. Aflastningsophold i weekender og ferier, voksenvenner eller at tale med andre børn i grupper kan også være gode initiativer.

At takle det svære

Udsatte børn kan af gode grunde ikke tage vare på sig selv. Barnet kan ikke bedømme de forhold i dets livssituation, som ikke er i orden og truer dets udvikling. Barnet har ikke ord til at beskrive sine følelser, og har ofte svært ved at råbe op og bede om hjælp.

Udsatte børn har brug for modige voksne, som tør se sandheden i øjnene og tage handling på det, som ikke er i orden for barnet. Her må alle hensyn til voksnes behov og følelser vige til fordel for at varetage barnets tarv. Hvis man er i tvivl i forhold til konkrete eksempler, kan man kontakte Børns Vilkårs forældretelefon eller fagtelefon⁶, hvor man anonymt kan få råd og vejledning. •

Heidi Hansen er antroposofisk heilpraktiker og under uddannelse til Børnerådgiver på Metropol. Læs mere på www.helsepraksis.dk.

(Endnotes)

1 Se SFI "Børn og unge i Danmark. Velfærd og trivsel 2010. Udgivet 30. september 2010. www.sfi.dk.

2 Se fx Kari Killen "Omsorgssvigt er alles ansvar", Hans Reitzels Forlag 2005.

3 Se Lov om Social service § 153 og bekendtgørelse 1466 af 16/12/2010 om underretningspligt mv. § 1 stk 2.

4 Disse fire eksempler er hentet fra kapitel 5 i Else Christensen "Opvækst med særlig risiko indkredsning af børn med behov for en tidlig forebyggende indsats", udgivet af SFI i 2006.

5 Se SFI: "Børn i deleordninger. En kvalitativ undersøgelse". Udgivet 11. oktober 2011. www.sfi.dk.

6 Se mere på www.bornsvilkar.dk om telefonnumre mv.